

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я 1920-1930-х РОКІВ

Основу дослідження історії охорони здоров'я в Харкові складають архівні документи, що збереглися у державних центральних і харківських обласних сховищах. Вони представлені всіма різновидами документальних джерел: нормативно-правовими актами (як центральними, так і місцевими), звітами, статистичними матеріалами, діловодною документацією. Оскільки документи про діяльність переважної кількості установ, що причетні до харківської охорони здоров'я, не відклалися в одному фонді чи архіві, історики мають здійснювати значну евристичну роботу з виявлення розпорошених, але необхідних для дослідження комплексів матеріалів. Внаслідок такої роботи на сьогодні виявлено достатній за обсягом і достовірний за змістом комплекс архівних матеріалів для студіювання означеної проблеми.

Найбільш інформативними є документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України) та Державного архіву Харківської області (далі – ДАХО). Вони з великим рівнем достовірності ілюструють поступ охорони здоров'я у місті за часів більшовицького керівництва.

Політика радянської влади в справі охорони здоров'я представлена в матеріалах фонду 342, описи 1, 2 та 3 ЦДАВО України [1]. Фонд містить циркуляри, положення, постанови і накази Народного Комісаріату Охорони Здоров'я та його відділів. Справи зазначених описів дають змогу висвітлити питання організації охорони здоров'я як на республіканському, так і на місцевому рівнях.

Фонд 4928 ЦДАВО України присвячений діяльності Олександра Микитовича Марзеєва [2]. Справа 99 опису 1 є машинописним текстом з авторськими правками «Спогадів санітарного лікаря». Ця справа дає дослідникам неоціненний матеріал, який ілюструє перші кроки становлення в Харкові санітарної організації на нових,

радянських засадах, засоби подолання тогочасних епідемій, самовіддану роботу лікарів на протиепідемічному фронті.

У Центральному державному архіві громадських організацій України (ЦДАГО) містяться відомості про боротьбу з проституцією, що можна знайти у відповідних протоколах ЦК Компартії України [3].

Перелічені документи подають цінну інформацію, однак найбільше джерел можна знайти у регіональному архіві – ДАХО. Історія становлення та розвитку української радянської охорони здоров'я у Харкові може бути вивчена завдяки документам фондів П-1 , П-2 , Р-190 , Р-202 , Р-203 , Р-820, Р-821 , Р-855 , Р-1001 , Р-1959 та Р-1962.

На жаль, до фонду міськздороввідділу ДАХО немає повного доступу, однак інформація цілком компенсується іншими фондами обласного архіву, адже до 1926 року справою охорони здоров'я в місті займалося губернське управління, а з 1926 – секція охорони здоров'я міськради. Документи цих органів в достатньому обсязі містяться в у ДАХО.

Фонди П-1 та П-2 увібрали у себе документи партійних організацій різних рівнів, які дозволяють стверджувати, що комуністична партія не стояла осторонь наболілих проблем міста, а всіляко намагалася їх розв'язати [4; 5].

Фонд Р-190 (хронологічні рамки фонду 1920–1923 рр.) містить дані про діяльність Харківського губернського управління місцями позбавлення волі та медичне обслуговування їх контингенту [6].

Фонд Р-202 (хронологічні рамки фонду 1919–1920 рр.) накопичив у собі документи Харківського губернського військово-революційного комітету, утвореного 14 січня 1919 року з метою встановлення революційного порядку і боротьби з інтервентами та білогвардійцями [7]. Зокрема, розпорядження відділу охорони здоров'я стосовно епідемій, доповіді з різноманітних питань охороноздоровчої діяльності тощо.

Фонд Р-203 (хронологічні рамки фонду 1919–1925 рр.) акумулював документи діяльності Харківського губернського виконавчого комітету Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів [8]. Цей фонд дозволяє

простежити перші кроки Рад щодо поліпшення медичної допомоги харків'янам у місті.

Фонд Р-820 (хронологічні рамки фонду 1920–1925 рр.) містить цікаві відомості про стан дитячих установ та акти їх обслідування [9].

Особливо цінними являються матеріали фонду Р-821 – фонду відділу охорони здоров'я Харківського губернського виконавчого комітету рад [10] та фонду Р-855 (хронологічні рамки 1923–1930 рр.), який містить документи інспектури охорони здоров'я Харківського окружного виконавчого комітету рад [11].

Документи щодо висвітлення соціального становища медиків містяться у фонді Р-1001 – Харківський губернський відділ профспілки працівників медико-санітарної праці (хронологічні рамки 1919–1925) [12].

Фонд Р-1959 (хронологічні рамки – 1923 – 1932 рр.) включає в себе матеріали по діяльності управління платними лікувальними установами Харківського окружного відділу охорони здоров'я [13].

Фонд Р-1962 відділу охорони здоров'я виконавчого комітету Харківської міської ради містить документи зібрані з 1925 по 1944 роки [14]. Фонд має у доступі річні та періодичні плани, контрольні цифри, звіти, доповіді та доповідні записки про роботу Харківського міського відділу охорони здоров'я, медико-санітарних установ та організацій Харкова.

Використання архівних джерел виключає упередженість та односторонність у вивченні процесу. Достатність та інформативність архівних джерел значним чином знімає вузькоспеціалізований «медичний» підхід до розвідок цієї теми, наближуючи широкі кола громадськості до досягнення суспільної складової в історії розвитку харківської охорони здоров'я у 20–30-ті роки ХХ століття.

Джерела

1. ЦДАВО України, м. Київ. Ф. 342 Народний Комісаріат охорони здоров'я УСРР. 1919–1933 рр.
2. ЦДАВО України, м. Київ. Ф. 4928 Марзєєв Олександр Микитович – український радянський лікар, гігієніст, академік, дійсний член АМН. 1932–1966 рр.

3. ЦДАГО України, м. Київ. Ф. 1 Центральний комітет Компартії України. 1917–1991 рр.
4. ДАХО, м. Харків. Ф. П-1 Харьковский губком КП(б)У.
5. ДАХО, м. Харків. Ф. П-2 Харьковский обком КП(б)У.
6. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-190 Карательный подотдел Харьковского губернского юридического отдела.
7. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-202 Харківський губернський військово-революційний комітет і відділ управління Харківського губернського військово-революційного комітету.
8. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-203 Харьковский губернский исполнительный комитет советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов, гор. Харьков.
9. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-820 Отдел народного образования Харьковского губернского исполнительного комитета советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов, гор. Харьков.
10. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-821 Отдел здравоохранения Харьковского губернского исполнительного комитета советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов, гор. Харьков.
11. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-855 Инспектура охраны здоровья Харьковского окружного исполнительного комитета советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов, гор. Харьков.
12. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-1001 Харьковский губернский отдел профессионального союза «Медсантруд», гор. Харьков.
13. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-1959 Харківське окружне управління платними лікувальними закладами.
14. ДАХО, м. Харків. Ф. Р-1962 Отдел здравоохранения Исполнительного комитета Харьковского городского совета депутатов трудящихся .